

En natuurlijk is dit lied onsterfelijk geworden door dat ene zinnetje:

*Ik wil er zelfs voor de premier
Ook al heeft die zijn smoeltje niet mee*

De premier in kwestie was in die tijd Leo Tindemans.

Toch is de grens tussen ironisch melodrama en pure meligheid erg dun. Of wat te denken van:

*Zonder werk, zonder gehoor
't leven heeft geen enkele zin
red me, red me uit die nachtmerrie
geef me al je warmte, geef me al je warmte*

Maar er is een excuus. Raymond schreef het lied voor de afscheidsplechtigheid van zijn buurman die zelfmoord pleegde. Een excuus waar de luisteraar/lezer nu, 25 jaar later geen uitstaans mee heeft. Maar er is ook de magistrale, sobere muziek van dit lied, 'Gelukkig zijn', die overeind blijft na al die jaren, en zo blijft Raymond een artiest die beklijft, die ruim twintig klassiekers heeft geschreven die voor de Nederlandstalige popgeschiedenis net zoveel betekenen als twintig liederen van Brassens voor het Frans chanson.

En wat misschien nog het mooiste is: Raymond van het Groenewoud houdt op zijn vijftigste nog altijd vreselijk van zijn vak, meer nog, hij overleeft erdoor:

*De dagen zijn zo lang, meneer
En zo uitzichtloos grijs
Al goed dat er soms zon is
Of een mooi geschapen meid
Maar 't allermeest voel ik me goed
Onder roodfluwelen gloed van de spots
Als ik dit maar heb (3X)
Dan kom ik er steeds door*

Wim Chielens

RAYMOND VAN HET GROENEWOUD, *Je veux de l'amour*, Nijgh & Van Ditmar, Amsterdam-Antwerpen, 2000, 265 p.

Over Bimhuis en Bernlef

Nederland heeft een speciale band met de jazzmuziek. Niet alleen vind je er een verzameling jazzmusici die uniek is in de wereld, Nederland herbergt ook het grootste indoor jazzfestival ter wereld (North Sea Jazz) en vooral de stad Amsterdam geldt als het creatieve centrum van de Europese jazz. De Amerikaan Kevin Whitehead sloeg er uit liefde jarenlang zijn tenten op, wat na zijn ophefmakende kroniek *New Dutch Swing* nu de collage *Bimhuis 25* opleverde, een verhaal van vijftwintig jaar verhalen uit de draaikolk van de Amsterdamse jazzscène. Auteur J. Bernlef van zijn kant ziet de jazztoekomst steeds minder rooskleurig in. Met het titelstuk uit zijn nieuwe jazzessaybundel (*Haalt de jazz de eenentwintigste eeuw?*) plaatst hij kanttekeningen bij een onstuitbare evolutie.

Met de Nederlandse jazz is het een beetje zoals met het voetbal. De Nederlandse jazz-scène weet verdomd goed dat ze tot de wereldtop behoort, maar ze verdraagt niet dat anderen er een mening over hebben, laat staan dat ze commentaar mogen geven en kanttekeningen maken. De Amerikaanse jazzchroniqueur Kevin Whitehead heeft het gemerkt: toen enkele jaren geleden zijn originele boek *New Dutch Swing* verscheen - een caleidoscopisch maar indrukwekkend portret van de naoorlogse Hollandse jazz - werd Whitehead in een deel van de Nederlandse jazzpers prompt neergesabeld. De teneur was dat die Amerikaan toch niet helemaal uit New York moest komen om aan de Nederlanders te komen uitleggen wat er zo bijzonder is aan hun jazz. Dat konden ze zelf wel beter. Fout: het boek van Whitehead mag dan zijn problematische kanten hebben (zoals de soms warrige mengeling van flashbacks en interviews), *New Dutch Swing* is een boek vol rake observaties (zeker de heilige drievuldigheid Willem Breuker, Han Bennink en Misha Mengelberg wordt erg raak geportretteerd) en eindelijk eens een intelligente doorlichting van het Amsterdamse fenomeen.

Wie Amsterdam en jazz zegt, zegt Bimhuis, het epicentrum van de Amsterdamse jazz aan de Oude Schans. Het Bimhuis is niet alleen een concertzaal gegroeid uit de provojazz van de jaren zestig, het is ook een complex bolwerk waarin diverse jazzorganisaties onderdak gevonden hebben. Dit Bimhuis wordt vijftientig en daarom werd Kevin Whitehead gevraagd om een collage te maken rond de geschiedenis ervan. Een nieuwe steen in de Nederlandse jazzkikkerpoel? Niet echt, want in deze fraai uitgegeven bundel treedt Whitehead niet als commentator op, maar als verzamelaar. Het boek is een opeenstapeling van commentaartjes, bedenkingen en anekdotes

uit het rijke Bimhuisverleden, opgetekend uit de mond van muzikanten en passanten. De werkwijze herinnert een beetje aan Ira Gitlers beroemde boek *Swing To Bop* (1985) behalve dat Whitehead hier absoluut geen geschiedkundige pretenties koestert. De lat ligt laag. Het voordeel is wel dat het boek dicht bij de muzikanten staat. Dit zijn alledaagse verhalen van jazzmusici met alledaagse beslommeringen. En het mooiste eraan is de prachtige verzameling foto's. Gestolde herinneringen, nu collectief gemaakt.

In elk geval steekt Whitehead ook hier zijn fascinatie voor het Amsterdamse jazzgebeuren niet onder stoelen of banken. Auteur J. Bernlef slaakt echter geen vreugdekreten bij de huidige toestand in Nederland. Hij stelt bij de jongere generatie creatieve verstarring vast, althans dat is de teneur van zijn slotessay in de bundel *Haalt de jazz de eenen twintigste eeuw?*.

De bundel is een vervolg op het eerder verschenen *Schiet niet op de pianist* en bevat korte bijdragen die meestal eerder al in kranten of tijdschriften verschenen. Er zijn grappige dingen bij, zoals een fictief post mortem interview met Charlie Parker die teleurgesteld is omdat hij in de jazzhemel geen nieuwe solo's meer kan bedenken. De bundel bevat onder meer beschouwingen over Misha Mengelberg, Gil Evans, Bud Powell en Bill Evans, steeds met dezelfde vaardige pen geschreven en met het observatievermogen van een waarachtig muziekliefhebber.

In het slotessay is echter de overleving van het genre zelf aan de orde en Bernlef is er niet bepaald gerust op. Hoe komt dat? Twee enigszins tegenstrijdige vaststellingen liggen aan de basis van zijn twijfel. Eén: de hedendaagse jazz verdrinkt in een breed vertakkende delta van stijlen en genres, een postmoderne poel waarin alles kan maar niets nog waarde heeft. Twee: het beroep van jazzmuzikant wordt steeds meer geformaliseerd (via opleidingen aan de conservatoria) en de muziek wordt daardoor steeds minder avontuurlijk en opwindend.

Natuurlijk is dat juist. In New York heeft

Concert in het Bimhuis.

Wynton Marsalis met succes de jazz op de officiële culturele agenda geplaatst; via zijn project *Jazz At Lincoln Center* wordt het genre nu structureel gesubsidieerd en stilaan met evenveel respect behandeld als de klassieke muziek. Ook in Europa bestaat die tendens. De jazzopleidingen zijn in de loop van de jaren tachtig en negentig ondergebracht in de conservatoria, instellingen die ‘de sfeer van conserveren en doorgeven van het bestaande erfgoed’ van nature koesteren. Er bestaan nu hele legers jazzmuzikanten die *à la carte* bebop, swing, cool of hardbop kunnen spelen of een geloofwaardige jazzcompositie kunnen bedenken. Betere creatieve muzikanten levert

dat niet op maar Bernlef stelt wel vast dat dit overaanbod aan bekwame afgestudeerde musici het precaire marktevenwicht in de jazz verstoort. In Nederland is dat concreet voelbaar, onder andere aan de gegroeide belangstelling van kroegbazen die dankbaar gebruik maken van de nieuwe goedkope werkkrachten.

Ook de eerste vaststelling is juist: de jazz lijkt inderdaad in een brede delta terechtgekomen. In die delta zwemmen ook de hedendaagse gecomponeerde muziek, allerlei soorten pop- en rockmuziek plus de brede waaier aan etnische invloeden. Bernlef stoort zich terecht aan de lichtzinnige *cross-over* die zich daar vaak ontwikkelt. 'Een kritisch oordeel heeft plaatsgemaakt voor een alles verstikkende muzikale tolerantie.' (p. 124).

Daarbij is het toch jammer dat hij aan het concrete werk binnen die delta zo weinig aandacht besteedt. Bernlef staart zich blind op en-

kele omhooggevallen virtuozen (zoals Joshua Redman) en negeert de interessantste jazzmusici van vandaag. Neem bijvoorbeeld Dave Douglas, een man die op een heel ongedwongen manier allerlei elementen uit Bernlefs delta oppikt en ze verwerkt zoals alleen een jazzmusicus dat doet. Of neem Tim Berne die zich op zijn eigen manier met een van de basisvraagstukken van de jazz bezighoudt: hoe bouw je een boeiend verhaal als je compositie en improvisatie wil combineren. Aan muzikanten met een eigenzinnige invalshoek ontbreekt het heus niet: neem Gerry Hemingway, Ben Allison, Matthew Shipp, Joe Morris... Zij zijn zich bewust van de onmetelijke delta waarin ze vertoeven, maar dat hindert hun jazzverhaal niet. Waarom zou het ook?

Didier Wijnants

J. BERNLEF, *Haalt de jazz de eenentwintigste eeuw?*, Querido, Amsterdam, 2000, 143 p.

KEVIN WHITEHEAD (ed.), *Bimhuis 25. Stories of twenty-five years at the Bimhuis*, Bimhuis, Amsterdam, 2000, 214 p.

Bimhuis Centrum voor jazz en geïmproviseerde muziek, Oude schans 73-77, NL-1011 KW Amsterdam.

Film

Johan van der Keuken.

Filmen tegen de klippen op

‘Een filmisch poëet’, zo wordt de Nederlandse documentairemaker Johan van der Keuken genoemd in het juryrapport van de Bert Haanstra-oeuvreprijs van het Nederlands Fonds voor de Film. Dit najaar zal Van der Keuken de tweejaarlijkse prijs krijgen uitgereikt voor zijn oeuvre, dat in de ogen van de jury ‘een genre is geworden dat het begrip creatieve documentaire overstijgt.’

De prijs komt op het moment dat Van der Keuken zelf een film afleverde waarin hij de balans van zijn leven en werk opmaakte: *De grote vakantie*. De film die tijdens het International Film Festival Rotterdam zijn première beleefde, werd aangekondigd als Van der Keukens filmische testament, want de cineast begon aan de film op het moment dat hij van zijn arts vernam dat hij niet meer alle tijd van leven had. Kankercellen hadden zich door zijn lichaam verspreid en de filmmaker besloot om op reis te gaan, met zoals hij het zelf omschreef het gevoel ‘Hoera! We leven nog. Nu maar eens kijken hoe dat elders is. Hoe levend de levenden zijn.’

Gewapend met een film- en een digitale videocamera en samen met zijn vrouw Nosh van der Lely - die bij de meeste van zijn films ook geluidsvrouw is - en later ook alleen, reisde hij naar Buthan, Burkina Faso, Mali, Katmandu, Brazilië en de Verenigde Staten. Daar maakte hij kennis met een nieuw medicijn tegen kanker, dat hem van hernieuwde levenskansen voorzag.

Hoewel Van der Keuken aan het begin van zijn film zegt op reis te gaan ‘met beeld en geluid, naar uiteenlopende leefomstandigheden, koud en warm, leeg en vol, met als altijd aanwezige derde de mens, die tegen de klippen op leeft, met behulp van